

Sadržaj

Predgovor Čarlsa T. Tarta

I Deo: Orijentacija ka Eneagramu

- 1. Osnova sistema i
 uvod u tip*
- 2. Pažnja, intuicija i tip*
- 3. Struktura dijagrama Eneagrama*
- 4. Oni koji su doprineli sistemu*

II Deo: Devet tačaka Eneagrama

- 5. Uvod u tačke*
- 6. Tačka jedan: Perfekcionista*
- 7. Tačka dva: Davalac*
- 8. Tačka tri: Zabavljač*
- 9. Tačka četiri: Tragični romantik*
- 10. Tačka pet: Posmatrač*
- 11. Tačka šest: Đavolov advokat*
- 12. Tačka sedam: Epikurejac*
- 13. Tačka osam: Šef*
- 14. Tačka devet: Posrednik*

Dodatak: Empirijsko istraživanje o Eneagramu

Beleške

Predgovor

Nikada nisam sreo osobu koja nije bila zainteresovan za ličnost, naročito za to da sazna nešto više o svojoj ličnosti ili tipu ličnosti. Sećam se da sam se ja kada sam bio na fakultetu, specijalizirajući se studije ličnosti, hvatao svakog psihološkog testa do kog sam mogao da dođem, pitajući se šta će svaki od njih reći o meni. Većina ostalih studenata je radila to isto.

Zbog čega smo toliko zainteresovani da saznamo nešto o sebi?

Jedan od motiva je čista radoznalost: način na koji funkcionišu um i osećanja je interesantan. Zašto ovu situaciju vidim na ovaj način? Zbog čega imam ovo osećanje kada većina ljudi ima neko drugo? Zbog čega moj prijatelj, sa istim poznavanjem ove situacije, zbog nje postaje ljut kad ja postajem depresivan? Interesantno je razmišljati o ovakvim stvarima, i razgovarati o njima sa drugima.

Drugi motiv je praktičan: u našim životima ima mnogo patnje. Fizički bol, neispunjena očekivanja, mnoštvo sitnih iritacija i kašnjenja, ljudi koji se ne ophode prema nama ispravno, i tako dalje, prouzrokuju našu patnju. Uobičajena reakcija na patnju je da krivimo spoljašnje okolnosti. Da me nisu bolela leđa, da je izvođač radova došao na vreme, da putovanje nije trajalo toliko dugo, da su ljudi zaista prepoznali moje savršenstvo i šarm, bio bih zaista srećan. Kako dolazimo do izvesne samospoznaje, međutim, prepoznajemo da, iako postoje spoljašnji događaji koji su iritantni, veliki deo svojih patnji stvaramo na načine koji nisu neophodni. Da nisam savijenih leđa podigao težak predmet, da nisam bespotrebno postavio tako tesne rokove, da sam krenuo na posao deset minuta ranije i da nisam bio u vremenskoj stisci, da nisam toliko čeznuo za tuđim odobravanjem, mnogo patnje bi nestalo iz mog života. Šta je to u mojoj ličnosti što me čini nestrljivim i tako često prouzrokuje patnju u svetu koji ima svoj raspored? Zbog čega moj tip ličnosti čini da ja precenjujem tuđi sud, iako razumski znam da to nije toliko važno?

Konvencionalne psihološke teorije ličnosti često mogu da nam pomognu u davanju uvida u to zbog čega radimo ono što radimo i osećamo ono što osećamo. Ređe zapravo dozvoljavaju da promenimo neke delove sebe koji prouzrokuju našu bespotrebnu patnju. Praktični rezultati su ređi od uvida zbog nekoliko faktora. Neki od naših uvida, nakon čitanja o teoriji ličnosti,

na primer, mogu biti pogrešni; pogrešno samo razumeli ideje. Dalje, sve teorije o ličnosti su samo delimično istinite, tako da nešto što deluje razumno i ima smisla u sistemu u stvarnosti ne može da se primeni, ili zapravo može da bude prepreka u promeni. Pored toga, aspekti naše ličnosti koji nisu zainteresovani za razumevanje sebe (naduvana slika o sebi, na primer) mogu da blokiraju zaista uspešne primene bilo kog sistema ličnosti. Intelektualni uvid ponekad nije dovoljan: potreban nam je emotivni uvid koji obično dolazi samo uz pomoć veštog savetnika ili terapeuta ili šoka nakon burnog događaja u životu.

Postoji još jedan važan razlog što većina nas teorije ličnosti smatra intelektualno interesantnima, ali je sklona da se razočara njihovim praktičnim rezultatima. Gotovo ni jedan opštepoznati i opšteprihvaćeni sistem ličnosti ne ide izvan uobičajenog života.

Većina ljudi viđa savetnike ili terapeute zbog toga što su nesrećni jer nisu „normalni“. Imaju teškoće u odnosima s drugima ili se osećaju loše po pitanju sebe ili imaju samo-osujećujuće navike koje im prouzrokuju veliku patnju. Žele da budu kao normalni ljudi, koji, kako se čini, lako uspostavljaju odnose sa drugima, osećaju se dobro po pitanju sebe, i ne sabotiraju svoje živote. Normalan život svakako ima svoje uspone i padove, ali psihološko savetovanje i terapija nekad mogu (ali ne uvek) da pomognu ljudima da žive bolji, „normalan“, običan život.

Psihoterapeuti su 1950-tih počeli da viđaju novi tip klijenata, tip koji sam ja u svom Buđenju (Šambala, 1986) opisao kao „uspešni nezadovoljnik“. Ovaj tip osobe je normalno zadovoljan privremenim društvenim standardima, ima pristojan posao, pristojna primanja, pristojan porodični život, pristojnu prihvaćenost i poštovanje u zajednici: sve nagrade koje bi u našem društvu trebalo da donesu sreću. Uspeh ne znači da nema patnje ili teškoća: neke patnje i teškoće su deo normalnog života i kao takve su prihvaćene. Uspešni nezadovoljnik zna da je „srećan“ ili „srećna“ po uobičajenim standardima, ali dolaze na terapiju jer nalaze da je život ipak „prazan“. Nije li život više od novca, karijere, potrošačkih dobara, društvenog života? Gde je smisao?

Konvencionalna terapija, zasnovana na konvencionalnim teorijama o prirodi ljudi i ličnosti, imala je (i još uvek ima) malu vrednost za ove ljude. Klimavi krajevi u strukturi ličnosti mogu biti uspravljeni, interesantni uvidi o poreklu ličnosti se mogu steći, ali centralno pitanje dubljeg smisla u životu je u velikoj meri nedotaknuto. Kao što je već napomenuto, gotovo ni jedan opštepoznati i opšteprihvaćeni sistem ličnosti ne ide izvan običnog života, ali uspešni nezadovoljnik mora da ode dublje od toga.

Dolazak uspešnih nezadovoljnika pomogao je da se pokrene razvoj humanističke psihologije i transpersonalne psihologije, škola koje priznaju

korisnost našeg psihološkog poznavanja običnog života i ličnosti neophodnih za njega, ali koja isto tako priznaje da postoji i vitalna egzistencijalna i spiritualna dimenzija čovečanstva. U momentu kada postoji razuman uspeh u razvoju veština neophodnih za uobičajeni nivo života, osoba mora da odraste u egzistencijalnim i spiritualnim dimenzijama ukoliko želi da nastavi da bude zdrava i srećna. Teorije ličnosti koje se bave uobičajenim nivoom života su dobre do određene granice, ali kada treba da rastemo preko te granice, pokazuje se njihov kratak dah i mi postajemo razočarani u njih, možda čak i ne znajući zbog čega tačno.

Kao svršeni student na studijama ličnosti, već sam bio veoma zainteresovan za spiritualne, transpersonalne dimenzije života, i tako otkrio da su konvencionalna psihološka shvatanja čoveka korisna, ali sužena. Veliki izuzetak je bio Jung: njegova ideja kolektivnog nesvesnog bila je otvaranje u spiritualne dimenzije našeg postojanja. Jung, međutim, nije bio dobro prihvaćen u psihološkom i psihijatrijskom establišmentu, tako da njegove ideje generalno nisu bile dostupne kao radni sistem. Kasnije sam našao teorije ličnosti i psihologije utisnute u različite spiritualne sisteme širom sveta (vidite moje Transpersonalne psihologije, Psychological Processes, 1983) koji takođe nude velike mogućnosti za rast izvan uobičajenog. Jedan poseban, Eneagram tipova ličnosti, davao je veliku nadu za praktičnu primenu, ali je 1975, kada su prvi put objavljene Transpersonalne psihologije, bilo moguće objaviti samo njegov nacrt.

Termin Eneagram uveo je G.I. Gurđijev, pionir u prilagođavanju Istočnjačkih spiritualnih učenja koja bi upotrebljavali savremeni zapadnjaci. Opšta forma Eneagrama korištena je u njegovim učenjima, a veću vrednost joj je dalo delo U potrazi za čudesnim: Fragmenti nepoznatog učenja (Harcourt, Brace & World, 1949) koje je napisao njegov najpoznatiji učenik, P.D. Uspenski. Gurđijev, svestan beskorisne patnje koju stvaraju tokovi u našim ličnostima, učio je da svako od nas ima glavnu crtu koja je centralna osa oko koje se okreću nestvarni aspekti naših ličnosti. Kada bismo mogli da znamo koja je glavna crta, razumevanje i transcendiranje nestvarnih aspekata ličnosti (ili lažne ličnosti, kako je Gurđijev zvao, jer nam je mnogo toga nametnuto dok smo bili deca, nismo to sami izabrali) bi postalo mnogo efikasnije. Gurđijev je nesumnjivo koristio Eneagram ličnosti u radu sa svojim studentima, ali, koliko je meni poznato, nije preneo detalje sistema svojim studentima.

Prvi put sam se sreo sa Eneagramom tipova ličnosti tokom diplomskog seminara o izmenjenim stanjima svesti koji sam držao 1972. Jedan od mojih studenata, Džon Kovan, rekao mi je nešto o njemu, uključujući i činjenicu da

mi je „odredio tip“. Na nekoliko ručkova koji su usledili, Kovan mi je skicirao sistem, crtajući dijagrame na poleđini salveta (u nauci postoji duga tradicija da se uzbudljive ideje prenose na poleđini salveta!). Pošto je moja želja za rastom u to vreme bila veoma jaka, pridružio sam se grupi Berkli, koju je vodio čileanski psihijatar Klaudio Naranjo, od kog je moj student učio sistem. Naranjo je integrisao osnovni sistem Eneagrama ličnosti sa modernim psihološkim znanjem na mnogo sjajnih načina.

Saznao sam da je Naranja osnovama Eneagrama ličnosti tokom perioda studiranja u Čileu naučio Oskar Ićazo, koji je, opet, tvrdio da ga je naučio od tajne mistične škole, Sarmuni bratstva, koje je učilo i Gurđijeva. To je bila prilično žestoka i romantična stvar koja nije baš najbolje sela mladom naučniku poput mene, strastveno zabrinutom odvajanjem smislenog od besmislenog ako je nauka trebalo da se bavi spiritualnim. Tajna bratstva možda postoje, možda ne postoje, ali pričati o njima u nauci bilo je isto što i mahati crvenom zastavom ispred bika! Kako sam u to vreme već istraživao nekoliko polja koja su nauci bila sumnjiva, kao što su meditacija, izmenjena stanja, i parapsihologija, praktično nije bilo ni malo mudro mešati se sa očigledno mističnim sistemom koji je išao daleko izvan običnog života. Pa ipak, činjenica da je Eneagram ličnosti išao izvan običnog života, da je razmatrao egzistencijalne i spiritualne vrednosti koje se mogu razviti ako preotmemo suštinsku životnu energiju koja je prešla u patološke odbrane protiv naše istinske prirode, bila je jedna od njegovih glavnih draži.

Bio sam, dakle, u iskušenju da odstupim od sistema Eneagrama, ali sam imao dovoljno razuma da pokušam da ga procenim na osnovu njegovih vrednosti kao konceptualnog sistema, a ne na osnovu njegovog „mitološkog“ porekla ili onoga što bi konvencionalna psihologija mislila o njemu. Gledajući ga kao psiholog dobro obavešten o teoriji ličnosti, kao konceptualni sistem, teoriju ličnosti, sistem Eneagrama izgledao je veoma dobro. Nesumnjivo je bio najkompleksniji i najsofisticiraniji sistem ličnosti na koji sam ikad naišao, ali je to bila osećajna, inteligentna kompleksnost, a ne zbrka. Većina konvencionalnih sistema ličnosti je u poređenju sa njim delovala kao preterano pojednostavljivanje.

Iako naučnici prave veliko pitanje oko objektivnosti, moja i istraživanja drugih su me odavno uverila da smo zapravo prilično pod uticajem predrasuda i subjektivni u većem delu svog rada. Predanost pokušavanju da budemo objektivni je ono što nauku spašava od toga da postane vrsta sterilnog sholasticizma. Moj pozitivni stav o sistemu Eneagrama, koji je predhodno izražen, jeste moj pokušaj da ga procenim najbolje što mogu u svetlu savremenih psiholoških znanja. Moja lična reakcija je, naravno, bila jednako

važna. Kada mi je objašnjena priroda mog tipa, to je bio jedan od uvidom najbogatijih momenata mog života. Sve vrste neshvatljivih događaja i reakcija u mom životu sada su, u retrospektivi, bile savršeno smislene. I ono što je još važnije, mogao sam da vidim osnovni način po kom je moj pristup životu bio neispravan i imao sam grubu skicu načina za rad u cilju promene. Shvatio sam ponašanje mnogih svojih prijatelja onda kada sam mogao da odredim njihov tip i mogao sam mnogo efikasnije da komuniciram sa njima i budem bolji prijatelj. Godine rada na ličnom rastu praćene tim prvobitnim nizom uvida koje sam stekao otkrivanjem svog eneagramskog tipa nastavile su da potvrđuju korisnost sistema za mene.

Tokom nekoliko godina Eneagram ličnosti je načelno bio dostupan samo učenicima Klaudija Naranja ili Oskara Ićaza i bio je podučavan kao deo intenzivnog rada male grupe na psihološkom rastu. To je verovatno najbolji način za predstavljanje materijala, pošto u mnogome povećava mogućnosti da će ga studenti primeniti. Danas tako mnogo ljudi, pogotovo uspešnih nezadovoljnika, pokušava da razume i transcendiru sebe, da su ograničenja prenosa u malim grupama očigledna. Stoga je veliki dar to što je Helen Palmer napisala ovu knjigu, deleći svoja razumevanja Eneagrama ličnosti, dodajući svoje posebna shvatanja iz obimnog rada na razvoju i primeni intuicije na osnovne sisteme. Njeno postignuće u posmatranju svakog eneagramskog tipa kao fokusiranog oko stilova (pogrešnog)opažanja je izuzetno koristan.

Verujem da će materijal koji je predstavljen u ovoj knjizi mnogima biti od velike pomoći, ne samo u saznavanju njihovog tipa, nego i prevazilaženju istog. To nije jedini metod za rast, ali je veoma koristan. Kao sistem je daleko od savršenog i, kao što Palmerova ukazuje, neophodno je mnogo empirijskog, naučnog istraživanja da bi se još razvio-ali je i ovako praktičan, koristan sistem.

Iako je kod mene početno uzbuđenje oko otkrivanja sistema izbledelo, nakon devetnaest godina iskustva i dalje smatram da je Eneagram ličnosti koristan u shvatanju, empatiji, i komuniciranju sa drugima. Trebalo bi, ipak, da zapamtimo da knjiga, klase, ili lična uputstva o Eneagramu ličnosti mogu da prenesu samo ideje o stvarnosti, ali ne i samu stvarnost. Kao što nas stara Zen poslovice podseća, prst uprt u mesec nije mesec.

Kognitivna/emotivna struktura Eneagrama ličnosti može biti koristan vodič za razumevanje i transformaciju naših ličnosti, ali nije Istina, nije stvarna realnost manifestacija naših bića iz časa u čas. To je teorija ličnosti. Eneagramski sistem ličnosti ide daleko izvan konvencionalnih pristupa podsećajući nas da isuviše često zbog odbrana koje nam više nisu potrebne

živimo u svetu iluzija, da ideje i osećanja o stvarnosti često pogrešno shvatamo kao samu stvarnost. Korišten imajući ovo na umu, sistem može da bude sjajan instrument za svakog od nas. Upotrebljen kao Istina, upotrebljen kao zamena za stvarno opažanje sebe i drugih, sistem Eneagrama, kao svaki konceptualni sistem, može da se izopači u još jedan način stereotipizacije sebe i drugih, nastavak života iluzije u našem budnom snu. Ova knjiga predstavlja moćan instrument: želim vam sreću u njegovoj upotrebi da biste probudili stvarnost naše dublje prirode.

*Čarls T. Tart, Ph.D.
Profesor psihologije
Univerzitet Kalifornija u Dejvisu*

Arica Institute Press je izdavač brojnih knjiga i drugih publikacija koje je napisao Oskar Ićazo, koje opisuju teorije g.Ićaza o „eneagonima“. Autor ove knjige, Helen Palmer, razvila je teorije o upotrebi eneagrama u razumevanju ljudske ličnosti i njenoj vezi sa aspektima više svesti koji su različiti i odvojeni od onih koje je izložio g.Ićazo. Ni Helen Palmer ni Harper Collins Publishers nisu u vezi sa AricaInstitute, Inc., niti je ovu knjigu odobrio ili opunomoćio Arica Institute ili g.Ićazo.

I Deo: Orijentacija ka Eneagramu

1. Osnova sistema i

uvod u tip

Eneagram je staro Sufi-učenje koje opisuje devet različitih tipova ličnosti i njihove međusobne odnose. Učenje može da nam pomogne da prepoznamo svoj tip i kako da se nosimo sa svojim problemima; razumemo svoje saradnike na poslu, ljubavnike, porodicu, i prijatelje; i da cenimo predispoziciju koju svaki tip ima za više humane sposobnosti kao što su empatija, sveznanje i ljubav. Ova knjiga može da unapredi vaše lično razumevanje za sebe, da vam pomogne da ostvarite svoju vezu sa drugim ljudima, i upozna vas sa višim sposobnostima koje su posebne za vaš tip uma.

Eneagram je deo učenjačke tradicije koja preokupacije ličnosti vidi kao učitelje, ili pokazatelje latentnih sposobnosti koje se odmotavaju tokom razvoja više svesti. Dijagrami koji se pojavljuju u ovoj knjizi su delimičan pregled kompletnijeg modela koji opisuje nivoe moguće evolucije čovečanstva od ličnosti kroz niz neobičnih ljudskih potencijala, kao što su empatija, sveznanje i ljubav. Izuzetno je značajno ne prevideti ovaj širi kontekst fokusiranjem pažnje na devet tipova karaktera, jer je Eneagram jedan od veoma malog broja modela svesti koji govore o vezi između ličnosti i drugih nivoa ljudske mogućnosti. Snaga sistema leži u činjenici da uobičajeni šabloni ličnosti, same navike srca i uma koje smo skloni da otpustimo jedino kao neurotične, viđene su kao moguća mesta pristupa višim stanjima svesti.

Lako je prepoznati vrednost u Eneagramima koji opisuju ličnost jer je veliki deo naše pažnje usmeren na misli i osećanja koja određujemo kao svoje sopstvo[i]. Ako je, međutim, naša jedinstvena ličnost, ili ono što svako od nas misli pod pojmom „ja“, zapravo samo jedan aspekt u kontinuumu ljudskog razvoja, onda naše misli i osećanja na neki način moraju predstavljati neku vrstu skele za razumevanje sledeće faze našeg otvaranja. Iz ove proširene psihološke perspektive, naše neurotične sklonosti mogu biti viđene kao učitelji i dobri prijatelji koji nas časno vode napred u sledeću fazu našeg razvoja. I ako je, kako Eneagram nagoveštava, naša ličnost stepen ka većoj svesti, onda sticanje radnog razumevanja naših preokupacija preuzima dvostruku svrhu. Prvo, čini nas efikasnijima i srećnijima kao osobe; i drugo, učimo kako da ličnost stavimo na stranu kako bismo dozvolili da se razvije naredna faza svesti.

Usmena tradicija

Eneagram tipova je deo tradicije usmenog učenja, i materijal se još uvek najbolje prenosi gledanjem i slušanjem grupa ljudi istog tipa koji govore o svojim životima. Gledanje i slušanje grupe ljudi sposobnih i voljnih da izraze slično gledište prenosi u mnogo većoj meri snagu sistema nego što bi ikada bilo moguće preneti jednostavnim zapisom njihovih reči. Nakon približno jednog sata grupa ljudi koja započinje izgledajući fizički potpuno različito počinje da izgleda isto. Posmatrač može da oseti sličnosti u fizičkom držanju, emocionalnom tonu, tačkama napetosti lica, i kvalitetu lične pojave koje su suptilniji znaci tipa. Kako se karakter pokazuje, auditorijum biva ispunjen određenim prisustvom. Postoji jedinstveni osećaj za svaki od tipova, poseban kvalitet, prisustvo u prostoriji.

Grupa istog tipa u početku može delovati kao da nema ništa zajedničko, jer posmatrač obraća pažnju na njihove razlike u polu, godinama, rasi, zanimanju, i ličnom stilu. Tokom jednog sata, međutim, oni počinju da izgledaju isto: njihove istorije, njihovi izbori, njihovi afiniteti, njihovi ciljevi. Ono što oni izbegavaju i ono što sanjaju počinje da izgleda isto. Kada se vaša pažnja preusmeri sa površnih karakteristika izgleda i privlačnog osmeha, oni čak počinju i da liče. Kada se vaša pažnja preusmeri sa površinskih znakova, možete da prepoznate tip procenjivanjem težnji i teškoća koje će deliti članovi grupe.

Svakom od devet tipova svet izgleda sasvim drugačije, i prilagođavanjem načinu koji drugi osećaju unutar sebe, možete da se izmestite iz svog gledišta u istinsko razumevanje toga ko ljudi u vašem životu zaista jesu, umesto da verujete u ono na šta vaše ideje o njima mogu da vas navedu. Prilagođavajući se pristupima drugih, razvija se osećaj samilosti za situaciju u kojoj se nalaze. Kada sagledate svet sa tačke gledišta drugih tipova uma, momentalno ste postali svesni da je svaki tip ograničen sistemskim uticajima.

Snaga ovog učenja me potrese svaki put kada prepoznam ključne modele svog života u pričama grupe onih koji su mi slični. To su savremene priče koje se dešavaju u reklamnim agencijama i super marketima i učionicama koledža i salama za meditaciju. Pričaju ih ljudi koji imaju moje misaone sheme i žive svoje priče na način na koji ja živim svoju. Znam da mogu da računam na njih ako mi treba informacija, savet, otkrivanje onoga što su oni okrili o sebi.

Ono što pričanje lične istorije čini zapanjujućim jeste to što je otkrivanje duboko intimnog materijala dato s namerom ostavljanja sebe po strani. Namera u pozadini pričanja vaše lične priče je, naravno, da se dobije neka jasnoća o modelima koji vode vaš život, ali u ovom slučaju, cilj razumevanja sebe jeste da naučimo da posmatramo ove modele iznutra, da odvojimo pažnju

od njih, i konačno ostavimo ličnost po strani. „Ostavljanje po strani“ koje izražava sistem koji sadrži nekoliko stanja svesti znači više od jednostavnog rada na problemu dok patnja ne prestane. Ostavljajući ličnosti po strani znači biti sposoban da odvojite pažnju od misli i osećanja, tako da druga opažanja mogu da dođu u svest.

Izjave u ovoj knjizi su uzete od ljudi, snimljenih na kasetu, koji su na panel diskusiji govorili o svom tipu. Oni su bili voljni da se pojave i otvore kako bi publika mogla da nauči da prepozna tip na verbalni način. Kada intervjuišem učesnike panel diskusije, centar pažnje je uvek na onome što jedan tip razlikuje od ostalih, dakle linija ispitivanja koju sam ja razvila je usmerena ka onome što je jedinstveno za svaku od devet tačaka, a ne na ono po čemu su iste.

Važno je naglasiti načine na koje se ljudi razlikuju jedni od drugih, jer je toliko mnogo patnje koju doživljavamo u svojim vezama sa drugim ljudima prouzrokovano činjenicom da smo slepi za njihovo gledište. Mi ne razumemo stvarnost u kojoj ljudi koji su nam bliski žive svoje živote.

Na primer, potreban je ozbiljan rad da bi par koji je u romantičnoj vezi shvatio stavove partnera o ljubavi. Ako je jedno Devet (Posrednik), a drugo Osam (Šef), kako će Devet znati da je put do ljubavi i poverenja preko niza direktnih konfrontacija.

Ograničenja kategorisanja ljudi

Jedan od problema Eneagrama je taj što je veoma dobar. To je jedan od malog broja sistema koji se bavi normalnim i visoko funkcionalnim ponašanjem umesto patologijom, i sažima veliki deo psihološke mudrosti u kompaktni sistem koji je relativno lako razumeti. Ukoliko možete da odredite svoj i tipove ljudi koji su značajni u vašem životu, mnoge informacije o tome kako biste mogli da se slažete sa njima istog momenta postaju dostupne. Postoji, dakle, prirodna tendencija da želite jedni druge da smestite u jednu od devet kutija, kako bi svako od vas mogao da shvati šta drugi misli i predvidi moguće načine ponašanja drugog. Želimo jedni druge u kutijama, jer to umanjuje napetost života s misterijom nepoznatog, i zbog toga što na zapadu patimo od zavisnosti od redukovanja informacija do utvrđenih kategorija kako bismo mogli da pokušamo da napravimo predviđanja uzrok-posledica.

Eneagram, međutim, nije nepromenljiv sistem. To je model međusobno povezanih linija koje pokazuju dinamičko kretanje, u kojem svako od nas ima potencijale svakog od devet tipova, ili tačaka, iako se najснаžnije identifikujemo sa svojim problemima. Struktura zvezde sa devet tačaka sa

međusobno povezanim linijama takođe nagoveštava da svaki tip poseduje prilagodljivost pokreta između tačaka. Devet tačaka dobro korelira sa savremenom psihološkom tipologijom[iii], a međusobno povezane linije ukazuju na specifičnu vezu između različitih tipova koje tek sada počinju da istražuju u savremenoj psihološkoj literaturi.

Međusobno povezane linije takođe predviđaju na koje će načine svaka tačka ili tip verovatno promeniti svoje uobičajeno ponašanje kada se nađe pod stresom ili u bezbednoj životnoj situaciji; tako da je svaka tačka zapravo skup triju velikih aspekata- dominantni aspekt, koji određuje pogled tipa na svet, i dva dodatna aspekta koji opisuju ponašanje na bezbednom ili pod stresom.

Pored činjenice da se drastično menjamo kada smo pod stresom ili kada smo bezbedni, svako od nas se menja u stepenu do kog se poistovećuje sa problemima koji definišu naš tip. Ima dana kada postanemo toliko obuzeti preokupacijama koje čine osnovu naše „kutije“ da svoju pažnju ne možemo da usmerimo ni na šta drugo. Kada je pažnja zalepljena za određeni niz preokupacija koje određuju naš tip, mi smo bez sumnje u kutiji. Nismo slobodni. Kada ne možemo da odvojimo pažnju od preokupacije koja se ponavlja, kada izgubimo sposobnost da nepristrasno posmatramo svoje sopstveno ponašanje, tada smo pod kontrolom svojih navika i izgubili smo slobodu izbora.

Ali, nismo uvek pod vlašću svoje ličnosti. Često svoju pažnju možemo da pomerimo kako bismo situaciju videli na drugačiji način. Rečnikom Eneagrama, kada možemo da se oslobodimo navika koje ograničavaju naše mišljenje i šire našu svest dalje od preokupacija koje određuju naš tip, krećemo se naviše u evolucionom spektru.

Određivanje tipa može da napravi nesrećno samo-obistinjujuće proročanstvo. Možemo naučiti da odredimo tip ljudi, a onda druge počnemo da tretiramo kao karikaturu koja se sastoji od spiska osobina tipa, što veoma efikasno pojačava tip. Svi smo oblikovani načinima na koje smo tretirani, i svako od nas je sklon da veruje u ono što drugi učitavaju u nas. Isuviše često počinjemo da gledamo sebe onako nas vide drugi i preuzimamo karakteristike onoga što smo naučeni da budemo.

Zbog toga kažem da je problem Eneagrama to što je jako dobar. Relativno je lako odrediti tip kada znate šta tražite, naročito ako imate sposobnost empatije sa stanovištem drugog tipa. Sistem je toliko dobar da sam videla ljude koji su sposobni da se pretvaraju da su vidoviti pošto su brzo i tačno mogli da odrede tip i stoga mogli da izađu sa velikom količinom detaljnih ličnih informacija o nekome koga su tek sreli. Sa dobrim sistemom i lošim stavom o određivanju tipa, možemo zaboraviti da je svrha znanja tipa

ličnosti da naučimo da ličnost ostavimo po strani kako bismo nastavili sa ozbiljnim radom na uključivanju više svesti. Skučeni pristup određivanju tipa umanjuje vrednost i svrhu sistema koji navodi da je tip samo stupanj ka višim ljudskim sposobnostima.

Dobra vest je da određivanje tipa ne funkcioniše u stvarnom svetu. Ne može, na primer, poslodavac da sastavi listu „zaposliti“ i „ne zaposliti“ za određene poslove. „Zaposlite Četvorku (Tragični Romantik) za posao u galeriji“ nema smisla ako Četvorka nema oko za slike, čak i ako on ili ona imaju duboko umetnički temperament. „Nemojte zaposliti Peticu (Posmatrača) za eksponiran posao“ bilo bi ogromna greška ako bi Petice bile zauzete usavršavanjem nekih posebnih kvaliteta i dale sve od sebe da dobro urade posao. Etiketiranje neće poslužiti provodadžijki koja želi formulu koja kaže da Trojkin idealnim partner Sedam, ili da se Dvojke i Četvorke ne slažu kao ljubavnici, ali mogu da budu dobri prijatelji. Između Dvojke i Četvorke može da se razvije divna hemija koja ne odgovara formuli brojeva, a koja je više od onoga čemu oni, ili provodadžijka, mogu da se nadaju da će razumeti. Isto tako neće funkcionisati za sastavljanje „idealnog poslovnog tima“ zasnovanog na činjenici da su Petice dobri stratezi, Trojke odlični prodavci, a Osmice odlične u poslovnim preokretima. Etiketiranje i smeštanje u kutije ne uspeva, jer su ljudi daleko promenljiviji i složeniji od bilo čega što bi se moglo opisati spiskom karakternih osobina.

Zbog čega onda toliko razmišljati o tipu? Ako precizan niz obeležja neće ukloniti rizik uključen u zapošljavanje radnika ili biranja partnera, zbog čega se onda uopšte truditi da otkrijemo tip? Razlog za otkrivanje svog tipa jeste taj da biste mogli da izgradite radnu vezu sa sobom. Možete računati na iskustvo sličnih vama da vas vode, i možete da otkrijete uslove koji će učiniti da napredujete umesto da nastavite da ispoljavate neurotične sklonosti. Najvažniji razlog za proučavanje tipa nije da biste naučili da primetite karakterne osobine drugih ljudi, nego da biste mogli da umanjite svoju sopstvenu ljudsku patnju.

Drugi razlog za proučavanje tipa jeste da biste mogli da razumete druge ljude onakve kakvi su oni za sebe, a ne onakve kakvima ih vi vidite sa svoje tačke gledišta. Ovo razumevanje može da pomogne da poslovni timovi budu efikasni, ulije magiju u romansu, i pomogne ponovnom ujedinjavanju porodica. Iako ne možemo da odredimo određene tipove za određene kategorije zaposlenja i očekujemo da se ponašaju na stereotipan način, možemo da naučimo da projekat gledamo iz aspekta poslovnog saradnik.

Isto tako, ne možemo da izaberemo modele sa liste poželjnih karakternih osobina i očekujemo da neće pokazati i neke od manje poželjnih osobina tipa.

Ne možemo čak ni pretpostaviti da jedan od partnera neće reagovati, paradoksalno, na intimnost postajući napet i zbunjen. Ono što možemo da pretpostavimo jeste da obraćajući pažnju na načine na koje se svaki tip otvara ka ljubavi, možemo da razumemo to gledište i u skladu sa tim promenimo svoje stavove.

Istorijat

Reč Eneagram vodi poreklo od grčkog ennea, što znači „devet“, i grammos, što znači „tačke“. To je dijagram zvezde sa devet tačaka koji može da se koristiti da se napravi mapa procesa bilo kog događaja od njegovog početka, kroz sve stadijume napretka tog procesa u materijalnom svetu. Model Eneagrama je suštinski u Sufi misticismu, gde se primenjuje za pravljenje mape kosmoloških procesa i otvaranja ljudske svesti. Sistem je u svojoj celosti izuzetno jasno učenje koje se poredi sa Drvetom Života iz Kabale i, zapravo, na nekoliko načina preklapa sa Drvetom[iii]. Poređenje je zanimljivo jer Eneagram opisuje isti teren kao i staro kabalističko učenje, a opet izgleda da nema svoju pisanu istoriju. Nismo imali prevedena tumačenja iz islamskog misticismu, ali sistem je model mističkog stava da je čovečanstvo u procesu napretka ka višim oblicima svesti[iv].

Ono što zapad zna o Eneagramu započeo je Džordž Ivanovič Gurđijev, duhovni učitelj ogromnog ličnog magnetizma, koji je o Eneagramu govorio kao o shemi usmenog Sufi učenja koju je koristio kako bi prepoznao sklonosti svojih studenata za određene vrste treninga unutrašnjeg života. Postoji obilje literature o radu Gurđijeva, koja obuhvata i mnogo upućivanja na sistem, ali bez specifičnosti o tome kako je koristio dijagram da bi video mogućnosti u ljudima, ili koje vrste informacija mu je pružao.

Gurđijevljevi učenici radili su sa matematičkim svojstvima Eneagrama, ali je najveći deo onoga što su saznali prenet kroz neverbalne vežbe pokreta koje su osmišljene da daju doživljeni osećaj stadijuma kroz koje prolaze različiti procesi kada počnu i dok se odvijaju u materijalnom svetu. Pokreti su impresivne serije plesova koje se izvode u velikim grupama. Osmišljeni su da pouče određenim neočiglednim karakteristikama procesa, naime, da ritam procesa može da se oseti kroz fizičko telo, i da je moguće prepoznati one momente u kojima su vešti „šokovi“, ili nova informacija, neophodni kako bi proces ostao na pravom putu i živ.

Gurđijev je pokušao da uvede doživljeni osećaj Eneagrama kao model neprekidnog kretanja u svojim učenicima. On je na podu sale na Institutu za harmonični razvoj čoveka imao obeleženu zvezdu sa devet tačaka. Studenti su

bili postavljeni na tačkama kruga koje su bile obeležene od Jedan do Devet i izvodili složene sheme pokreta koji su pokazivali različite veze između tačaka i duž unutrašnjih linija Jedan-Četiri-Dva-Osam-Pet-Sedam. Postoje izveštaji studenata koji su razgovarali o svom doživljenom osećaju unutrašnjih ritmova i prirodnih momenata pauze i ponovnog usklađivanja sila koje su izazvane igranjem veza između tačaka i linija. Oni opisuju telesno prepoznavanje koje se razvija kada se preusmeri pažnja sa razmišljanja, i osoba potpuno utone u fizičke pokrete plesa.

Tokom života Gurđijeva o Eneagramu ličnosti nije napisano ništa, a škole koje su nastavile njegovo učenje bile su sklone da preokupacije ličnosti posmatraju kao nešto što u kretanju ka višoj svesti treba ostaviti po strani, a ne kao koristan izvor informacija o tome kako dosegnuti ta stanja uma. Zauzimajući stav da naša jedinstvena ličnost predstavlja relativno nerazvijen aspekt kompletnog potencijala ljudske mogućnosti, škole su se usmerile na neverbalne vežbe pokreta i Gurđijeve vežbe pažnje (koje se zovu samo-posmatranje i samo-pamćenje), kao na pravi pristup unutrašnjem životu[iv]. Škole su verovatno bile podržane u ovom stavu insistiranjem dela izvornih učitelja da Sufi sistem ličnosti uspešno može da primeni samo „onaj koji zna“.

Poznavanje Eneagrama je veoma dugo bilo čuvano u tajnosti i ako je sada, da tako kažem, učinjeno svima dostupno, to je samo u nepotpunom i teorijskom obliku koju niko ne bi mogao praktično da primeni bez instrukcija čoveka koji zna.[vi]

Moguće je, naravno, da škole nisu imale pristup tačno odgovarajućem od devet tipova ličnosti na dijagramu Eneagrama, ili da stanje u umetnosti psihološke dijagnostike u to vreme nije bilo u skladu sa onim na šta dijagram ukazuje. Načini na koje je Gurđijev govorio o sistemu, međutim, i njegovi odgovori na direktna pitanja o vezi Eneagrama sa tipom karaktera, ukazuju na to da je on zadržavao informaciju jer je verovao da njegovi učenici jednostavno ne bi mogli da je prihvate.

Gurđijev je očigledno bio uveren da ljudi njegovog vremena nisu bili spremni da pravilno odrede svoje sopstvene unutrašnje šablone. Iako su učenici radili sa vežbama samo-posmatranja, Frojdova teorija nesvesnog je jedva uzimala maha u Evropi Gurđijevog vremena, i učenici nisu imali ni malo psihološke sofisticiranosti koju mi danas smatramo Bogom danu. Ideja da smo mi generalno „uspavani“ za svoju motivaciju, i da su naša opažanja izopačena psihološkim odbranama, je predstavljala ogroman uvid za učenike. Iako su oni marljivo radili na vežbama, radili su to u slepoj veri da učitelj može da ih uvede u nešto, jer su oni sami imali jako malo psihološkog znanja.

Unutrašnji posmatrač

Samo-posmatranje je osnovna vežba unutrašnjeg života koja se pojavljuje u nekoliko tradicionalnih disciplina. Vežba se sastoji od usmeravanja pažnje na unutra i učenja da postanete svesni misli i drugih „predmeta pažnje“ [vii] koji se javljaju unutar vas. Postoji nekoliko načina da se priđe ovoj vežbi, ali je prvobitno iskustvo uvek iskustvo prepoznavanja sopstvenih mehaničkih, naviknutih, modela, i postojanosti s kojom se određene preokupacije ponavljaju u vašem umu. Činjenica da možete da posmatrate i govorite o svojim navikama u mišljenju i osećanjima iz aspekta odvojenog spoljašnjeg posmatrača pomaže da se te navike učine manje kompulzivnim i automatskim. Misli počinju da izgledaju „odvojene od mene“, pre nego „onaj ko zaista jesam“.

Ako se vežba posmatranja misli i osećanja nastavi, svoje sopstvene preokupacije počinjete da osećate kao strane i blago iritantne. Kada se pažnja preusmeri u poziciju unutrašnjeg posmatrača, misli počinju da izgledaju kao „ono što mislim“, pre nego „moje pravo ja“, jer postoji deo vaše sopstvene svesti koji je dovoljno odvojen da može da posmatra kako tok misli prolazi. Kada je pažnja organizovana u odvojeno posmatračko sopstvo, u poziciji ste da budete objektivniji po pitanju toga ko vi zaista jeste; a sa vežbom posmatrač, pre nego ma koje vaše misli i osećanja, počinje da izgleda kao vaše stvarno ja. Naravno, kada se vaša pažnja ponovo preusmeri na misli, osećaj posebne, odvojene svesti će se raspršiti, i vi ćete verovatno izgubiti svu objektivnost i nastaviti „automatski“.

Na određen način, sva uspešna psihoterapija zavisi od sposobnosti odvajanja pažnje od navika i opisivanja istih iz pozicije neutralnog spoljašnjeg posmatrača. Pažljivo samo-posmatranje je ključno za sposobnost prepoznavanja sopstvenog tipa ličnosti, jer će vam biti potrebno da znate svoje navike srca i uma kako biste sebe prepoznali iz priča onih koji su vam slični.

Iako Gurđijev nije verovao da su njegovi učenici sposobni da shvate značaj svoj eneagramskog tipa, učinio je mnogo toga kako bi pobudio prepoznavanje karaktera. Dva od njegovih najčešće opisivanih metoda bili su „stajanje ljudima na omiljene žuljeve“ i „nazdravljanja idiota“. Gurđijev je u Eneagramu bio Osam, tačka Šefa, i, dosledno tipu, njegov metod učenja bio je da se uskladi sa najosetljivijim poljem učenikovog karaktera i forsira ga sve dok ne dobije odbrambeni odgovor.

Ispostavilo se da je princip pritiskanja najosetljivijeg žulja čudesno radio za mene. Toliko je uticao na sve koji su me sreli, da je i on sam, bez ikakvog truda s moje strane, kao sa ogromnim zadovoljstvom i potpunom spremnošću, skinuo svoju masku koju su mu s neizmernom ozbiljnošću predstavili njegovi tata i mama; i zahvaljujući tome, ja sam najednom stekao neviđeno laku mogućnost da bez žurbe i s mirom parim oči onim što je sadržao njegov unutrašnji svet.[viii]

Zdravice su bila drugi način upoznavanja učenika sa konceptom tipa. Od onih koji su poricali sa Gurđijevom se zahtevalo da popiju veliku količinu alkohola u nizu zdravica različitim klasifikacijama ljudi. Od novog gosta bi bilo zatraženo da odabere kategoriju kojoj se čini da on ili ona najpre pripadaju i onda bi nazdravili kao ta vrsta idiota.

On koristi tu reč [idiot], ali u njenom izvornom a ne stečenom smislu. Ona zaista označava drugu reč za tip. Mnoge se zdravice ispiju tokom obroka, a uobičajeno pravilo je jedna čaša konjaka ili votke za svake tri zdravice. Žene se puštaju sa šest zdravica po čaši; i može da bude do dvadeset i pet zdravica za večer.

Vidite, on je Rus, a Rusi uvek piju mnogo votke. Ali, ima ovde još jedan još važniji razlog zbog čega svi G-ovi gosti moraju da piju...Kroz njegove ruke prolazi jako mnogo ljudi, i on je prinuđen da ih vidi što je pre moguće. Dobro znate da alkohol otvara čoveka tako da ono što je prethodno uspeo da sakrije biva otkriveno. Eto šta Arapi misle kad kažu „alkohol čoveka čini još više čovekom“[ix]

Tokom nazdravljanja bi Gurđijev često ukazao na karakteristike temperamenta koje je video kod nekog od idiota. Nekad je ova karakteristika bila imenovana, a nekad pokazana.

„Ti si ćuran,“ rekao je nekom prve večeri. „Ćuran koji se pravi da je pravi paun.“ Nekoliko velemajstorskih pokreta G-jevom glavom, jedan ili dva grlena zvuka, i na stolu se pojavio arogantni ćuran paradirajući ispred ženke. Malo kasnije, pred našim očima se materijalizovala mnogo veća životinja. „Zbog čega me gledaš kao što jedna vrsta bika gleda drugu vrstu bika?“ pitao je nekog drugog. I uz malu promenu u izrazu očiju, načinu držanja glave, i iskrivljenosti njegovih usta stvoren je bik koji izaziva.[x]

Čak i uz mnogo izazivanja, i očigledne uvrede, definicija tipa karaktera je ostala nejasna. Jel to Gurđijev nije posedovao psihološku stručnost za uspešan rad na pitanjima ličnosti? Ili je, kao mnogi od naših savremenih unutrašnjih životnih učitelja, nestrpljiv zbog čeprkanja po ličnoj istoriji, želeći da umesto toga nastavi sa zadatkom ostavljanja ličnosti po strani?

Psihološki amortizeri

Glavna prepreka u samo-prepoznavanju tipa jeste prisustvo onoga što Gurđijev naziva amortizerima. On je verovao da mi negativne osobine svog karaktera sakrivamo od sebe putem složenog sistema unutrašnjih amortizera, ili psiholoških odbrambenih mehanizama, koji nas čine slepima za sile koje su na delu unutar naše ličnosti. Imajući u vidu činjenicu da je Frojd utirao put nesvesnim mehanizmima odbrane od prilike u isto vreme kada su Gurđijevi učenici učili vežbe samo-posmatranja, pokušaj da naučite ljude da posmatraju svoje amortizere, umesto da ispituju nesvesno u ordinaciji analitičara, bio je radikaln pristup unutrašnjem životu. Mi smo danas svesniji činjenice da zavisimo od psiholoških odbrana kao načina održavanja osećaja sopstva. Glavni odbrambeni mehanizmi koji se vezuju za tipove Eneagrama od Jedan do Devet su, sledećim redosledom, reakciona formacija, potiskivanje, identifikacija, introjeksija, izolacija, projekcija, racionalizacija, poricanje, i narkotizacija.

Gurđijevljevi učenici su bili psihološki nevini, i neupoznati sa takvim pojmovima, a od njih je ipak traženo da unutar sebe traže svoje sopstvene nesvesne sisteme odbrane.

Znamo šta su amortizeri na vozovima. To su naprave koje umanjuju udar kada kola ili kamioni udare jedan drugog. Kada ne bi bilo amortizera, udar jednih kola u druga bi bio veoma neprijatan i opasan. Amortizeri ublažavaju posledice ovih udara i čine ih neprimetnim i neosetnim. Potpuno iste sprave se nalaze unutar čoveka. Njih nije stvorila priroda već sam čovek, mada nesvesno. Uzrok njihovog pojavljivanja je prisustvo mnoštva kontradiktornosti u čoveku; kontradiktornosti u mišljenju, osećanjima, simpatijama, rečima i delima.

Kada bi čovek osećao sve kontradiktornosti koje su u njemu, u sebi bi imao stalni sukob, stalni nemir. Kada bi čovek osećao sve ove kontradiktornosti, osećao bi da je lud. Čovek ne može da uništi kontradiktornosti, ali ako se u njemu stvore „amortizeri“ on neće osećati uticaj

sudara kontradiktornih stavova, kontradiktornih emocija, kontradiktornih reči.[xi]

Gurđijev nastavlja i kaže da iako amortizeri čine život lakšim, oni takođe smanjuju sukob unutar sistema koji može da prouzrokuje rast ljudi. Uz pomoć amortizera smo uljuljani u vrstu sna u kom smo skloni da se ponašamo mehanički. Pošto smo amortizovani i uspavani, ne možemo da posmatramo ko mi zapravo jesmo, i da su naši opažaji stvarnog sveta iskrivljeni tačkom gledišta našeg tipa.

Uspenski, plodan pisac o pitanju unutrašnjeg razvoja sa Gurđijeve tačke gledišta, takođe je govorio o amortizerima kao načinu umanjivanja sukoba između protivrečnih delova sebe. Predlagao je svojim studentima da budnim okom prate amortizere, koje mogu da prepoznaju usmeravanjem pažnje na ona pitanja u svom životu zbog kojih bi mogli da zauzmu odbrambeni stav. Čovek sa jakim amortizerima ne vidi nikakvu potrebu da se opravdava, jer je on prilično nesvestan svake protivrečnosti unutar sebe, i prihvata sebe potpuno kao potpuno zadovoljavajućeg onakav kakav jeste.

Međutim, kada rad na sebi počne da otkriva neke od naših protivrečnosti, znamo da je amortizer smešten između njih, i uz samo-posmatranje polako postajemo svesni onoga što leži sa svake strane amortizera. Stoga budno pratite unutrašnje protivrečnosti, a one će vas odvesti da otkrijete amortizere. Posebno pažnju obratite na svaku temu koja vas čini osetljivima. Možda ste sebi pripisali neku dobru osobinu, i to je ideja koja leži sa jedne strane amortizera, ali još uvek niste jasno videli kontradiktornost koja leži sa njegove druge strane. Vama je ipak pomalo neprijatno zbog te dobre osobine, i to može da znači da ste u blizini amortizera.[xii]

Ideja o tome da smo slepi za veliki deo svog karaktera je opšteprihvaćena u našem vremenu. Demaskiranje slepih mrlja, odbrambenih mehanizama, i kognitivne disonance (neslaganja) unutar strukture našeg sopstvenog karaktera je važno pitanje za svakoga ko želi da vodi psihološki zreo život. Ovo je dvostruko važan zadatak za onoga ko teži da postane ono što je Gurđijev nazivao pravim ljudskim bićem. Razlog zbog kog oni koji teže moraju da budu naročito svesni amortizera jeste taj što su nesvesni odbrambeni mehanizmi veoma specifična preusmeravanja pažnje koji dovode do toga da stvarnost vidimo na iskrivljen način.

Postojao je još jedan razlog za to što je ličnost prvo morala da se vidi, a onda stvori manje arogantna i manje aktivna. Kroz iskrivljujuće naočare svojih

ličnosti uvek sve vidimo ne onakvo kakvo je, nego onakvo kakvo nam se čini da jeste. Ništa ne vidimo jasno ili objektivno, već uvek uz posredovanje izmaglice sviđanja i nesviđanja, pristrasnosti i predrasuda, opsesija i idiosinkrazija. Kako možemo očekivati da ikada vidimo stvari i ljude onakve kakvi su, osim ako ne uspemo da se oslobodimo ovog koeficijenta lične greške? I zaista, kako možemo da steknemo više znanja naročito više one vrste znanja koja dolazi putem intuicije, ili direktnog opažanja, umesto putem intelekta, osim ako prvo ličnost možemo da uklonimo s puta. Takozvana intuicija čoveka koji je kontrolisan njegovom ličnošću je jedina manifestacija njegovih predrasuda i uticaja, i ništa više od toga.[xiii]

Stečena ličnost

Reč ličnost je ono što u svakodnevnoj upotrebi nazivamo ja. Spiritualnim jezikom, ličnost se takođe zove i ego, ponekad i lažna ličnost, što su samo izrazi koji prave razliku između onoga što je Gurđijev nazivao našom suštinskom prirodom i ličnošću koju stičemo tokom svog života.[xiv]

Ideja da svako od nas poseduje suštinsku prirodu koja je kvalitativno različita od naše stečene ličnosti je osnovna u svetoj psihologiji. Suština je opisana kao ono što je „sopstveno“, potencijali s kojima smo rođeni, umesto onoga što smo stekli kroz obrazovanje, naše ideje, ili naša uverenja. Mi smo u suštini kao mala deca: nema konflikta između naših misli, ili naših emocija ili naših instinkta. Ponašamo se ispravno i bez oklevanja kako bismo održali blagostanje, koje potiče od nebranjelog poverenja u okruženje i druge ljude. Kao odrasli smo svesni da imamo neku vrstu dobroćudnog nesvesnog potencijala, pošto povremeno dostignemo osećaj jednoće sa okruženjem, u kom intuitivno znamo, ili se ponašamo na visoko efikasan način. U tim momentima mi znamo ne znajući kako znamo, naša tela reaguju pre nego što mi znamo šta nameravamo da uradimo i čujemo sebe kako izgovaramo neočekivanu istinu pre nego što znamo šta ćemo reći.

Pretpostavka da naš sopstveni potencijal za intuitivnu vezu sa svetom potiče od suštinske prirode sa kojim smo rođeni ostaje suštinski nemoguća za dokazati. Tradicije koje su prenele metodologiju za dostizanje viših ljudskih potencijala, međutim, sklone su da se slože da je to tako; i one ličnost načelno posmatraju kao suprotstavljenu suštini u spektru razvoja.[xv]

Zaveštanje metoda ukazuje na određene načine na koje fizička energija i unutrašnja pažnja mogu da biti stabilizovane, pri čemu obe mogu da dovedu do doživljavanja aspekta suštinske povezanosti sa okruženjem i drugim ljudima. Suštinska iskustva su potpuna, u smislu da zamenjuju svest o „ja“.

Tokom suštinskog iskustva ne postoji svest o „mojim ličnim mislima“ ili „mojim osobenim osećanjima“, te u tom smislu odraslu ličnost ostavljamo za sobom i ponovo ulazimo u stanje uma deteta, pre nego što je stečena ličnost.

Eneagramska zvezda sa devet tačaka sugerise da postoji devet glavnih aspekata suštinskog bića i svakom se može pristupiti na neznatno različit način. potraga za određenim aspektom suštine motivisana je činjenicom da patite zbog njenog odsustva. Ako ste, na primer, stalno uplašeni, onda ste pretrpeli gubitak dečijeg suštinskog poverenja, u okruženje i u druge; stoga će motiv u vašem životu biti potraga za hrabrošću.

Osećamo da nešto suštinsko nedostaje u našoj prirodi u onim trenucima kada se sebi žalimo da smo „automatski“, kada život postane toliko mehanički da postajemo otuđeni od sebe. „Dosta mi je mojih navika“, „Želim da počnem život iz početka“, su izjave koje ukazuju na to da nas naše sopstveno mehaničko ponašanje zadržava od onoga što je potencijalno naše.

Uvidanje da postupamo po navici takođe ukazuje na prisustvo unutrašnjeg posmatrača. Razmislite o razlici između izjava „Život je dosadan“ i „Dosadan sam samom sebi“. Ista razlika u usmeravanju pažnje naznačena je u izjavi kao što je „Bio sam toliko besan da sam zaboravio šta sam radio“ i „Gledao sam sebe kako postajem besan na nju“. Prvo ukazuje na to da su osećanja ljutnje zamenila sposobnost posmatranja, dok potonje ukazuje da postoji svest koja ostaje odvojena.

Otuđenost „od sebe koju osećam“ je često praćena željom za „pronalaženjem sebe“, za otkrivanjem „svog pravog ja“, što može da znači želju za buđenjem veze sa onim što je lično. Kvalitet ove potrage je različit od želje za vraćanjem u bezbednost detinjstva, čak i želje za podrškom partnera. Potraga je motivisana glađu za više od običnog života i često je izražena imenovanjem određenih aspekata ljudske suštine. „Želim da naučim kako da volim druge ljude“, ili „Želim da smanjim svoja vezivanja“, ili „Želim da pronađem hrabrost da delam“. To je kao da je neki naš aspekt oštećen u ranom životu, i da na onda taj gubitak pomaže da usmerimo svoje traganje. Potraga za onim što nedostaje nas sabira i oživljava naše živote. Osećamo da smo neurotični i idemo na terapiju, patimo i naučimo da meditiramo.

Ličnost se razvija zbog toga što moramo da opstanemo u fizičkom svetu. Kontradikcija se razvija između detetovog suštinskog poverenja u okruženja i porodične stvarnosti, kojoj se mora pokoravati. Iz aspekta psihologije koji podrazumeva koncept suštine, ličnost se razvija kako bi zaštitila i odbranila suštinu od povreda u materijalnom svetu. To znači da je određeni aspekt detetove nebranjene povezanosti sa okruženjem ugrožen, tako da dete mora da se zaštiti od daljeg povređivanja. Stvaranje odbrana da bi se zaštitio ugroženi

aspekt suštine mogao bi se nazvati gubitak suštinske povezanosti, ili pad iz raja.

Iz perspektive razvojne psihologije, suštinska povezanost bi mogla da bude opisana kao period života tokom kog se mala deca vezuju za majku i okruženje na izuzetno osećajan ali nediferenciran način. Mala deca ne mogu da kažu razliku između sebe i drugih, pošto nemaju svoje sopstvene granice ili odbrane. Kako deca rastu, ona moraju da razviju odvojeno sopstvo, koje je prilagođeno stresu ranog života u porodici; zapadnjačka psihologija, međutim, ne pripisuje nikakve posebne aspekte svesti ranoj nediferenciranoj povezanosti, niti naglašava značaj ponovnog povezivanja sa ovim izvornim opažajima.

I sa jedne i sa druge tačke gledišta, sazrevamo sa jednom čudnom kombinacijom talenata, interesovanja, i odbrana koje svakog od nas čine potpuno jedinstvenim. Mobilnost naše pažnje se konačno sužava na preokupacije koje smo stekli; i sa tim preusmeravanjem pažnje, suštinska povezanost sa okruženjem i sa drugima biva zaboravljena i proterana u nesvesni život.

Ono što zamenjuje suštinsku povezanost jeste nešto što bi spiritualna tradicija nazvala lažnom ličnošću, niz ideja i uverenja izvedenih iz imitiranja naših roditelja, umanjivanja naših gubitaka i učenja da se pretvaramo. Kao odrasli, međutim, i dalje zadržavamo neku povezanost sa sećanjem na svoju suštinu, koju pamtimo kao „kad sam bio srećan“, „kada se ničeg nisam plašio“, „kada sam bio otvoren za ljubav“. Šta više, mi znamo da suštinski opažaji i dalje postoje unutar nesvesnog, jer kao odrasli povremeno naletimo na njih u trenucima kada smo „van sebe“, ili u momentima velike potrebe.

Kada se pažnja preusmerila sa svoje unutrašnje povezanosti sa suštinom, izgubili smo ono što je bilo naše sopstveno i ostali da zurimo u fizički svet, gde zadovoljstvo dolazi i prolazi, i gde se retko osećamo potpuno bezbedni i smireni. Opstanak zavisi od stvaranja uspešnog niza granica i odbrana, što je, naravno, nespojivo sa življenjem sopstvenog života u izuzetno osećajnom, nezaštićenom skladu sa okruženjem i drugima.

Ako, međutim, strahovi i želje naše stečene ličnosti počnu da slabe, i počnu da deluju kao „ono što radim“ a ne kao „onaj koja stvarno jesam“, onda se želja „da pronađem svoje pravo ja“ budi, kao poziv za povratak kući. O ponovnom učenju naših izvornih povezanosti sa okruženjem i drugim ljudima može se razmišljati kao o putu za povratak kući, a put nagoveštava sjedinjavanje između odrasle ličnosti i sposobnosti da se voljno dožive različiti aspekti suštine. Nadamo se da talenti i veštine zrelog odraslog čoveka mogu da postanu vozilo preko kog će suštinske sposobnosti biti upotrebljene za opšte dobro.

Postoji Sufi izreka koja se tiče bliskosti između ličnosti i suštine. Ona glasi, „Da postaneš ono što si bio pre nego što si bio, sa sećanjem i razumevanjem onoga što si postao.“[xvi]

Glavna crta

Otkrivanje sopstvenog tipa može da bude prilično šokantno, jer uporedo sa otkrićem dolazi i svest o tome kako tip sužava naše mogućnosti i dovodi nas do ograničenog gledišta. Može biti iznenađujuće shvatiti da mi 360 stepeni stvarnosti opažamo na veoma ograničen način i da je većina naših odluka i interesovanja zasnovana na izuzetno sofisticiranim navikama, a ne na stvarnoj slobodi izbora. Gurđijev je govorio o tipu kao nečemu što je stvoreno oko Glavne crte karaktera.

Ljudi oko njega vide čovekovu glavnu crtu, kolikogod skrivena ona bila. Naravno da ne mogu svaki put da je definišu. Ali, njihove definicije su često veoma dobre i veoma blizu. Na primer, „Tako-tako“ (G je imenovao jednog od nas). „Njegova odlika je da nikada nije kod kuće...“

Nekom drugom od nas je na temu odlike rekao da je njegova ta da on uopšte ne postoji. „Razumeš, ja tebe ne vidim.“ Rekao je G. „To ne znači da si ti uvek takav. Ali, kada si onakav kakav si sada, ti uopšte ne postojiš.“

Nekom drugom je rekao da je njegova glavna crta sklonost da se uvek sa svima oko svega raspravlja. „Ali, onda se nikad ne raspravljam“ čovek je od jednom veoma žustro odgovorio. Nismo mogli da prestanemo da se smejemo.“[xvii]

U ezoteričkim školama pitanje tipa je razotkriveno polako i oprezno. Ideja je bila da se uvede koncept da mi nismo slobodni na onoliko konstruktivan način koliko je moguće i u svetlu činjenice da su preokupacije tipa potencijalni saveznici u našim naporima da povratimo svoju suštinu. Ako, na primer, uočite da je za vas karakteristično da se preopteretite stvarima koje treba da uradite, i stoga ne možete da pređete na zadatak koji je najvažniji u vašem životu (tačka Devet-lenjost), onda će obraćanje pažnje na prioritete i poziv na ispravno činjenje biti vaši prirodni saveznici. Devetkama je lenjost bila dobar drug i zaštitnik od bola zbog potrebe da se pomere na ličnu poziciju, jer su Devetke sebe uverile da će njihova pozicija i onako biti odbačena.

Ukoliko ste Devetka, onda će činjenica da ste preplavljeni sporednim projektima, i činjenica da vam je izuzetno teško da kažete Ne biti vaši stalni i

verni podsetnici na to da zaboravljate da obratite pažnju na svoje sopstvene suštinske potrebe. Ukoliko možete da uočite momenat u vremenu kada vaša navika počinje da preuzima vođstvo, onda ćete tačno znati kada da povučete svoju pažnju sa sporednog posla i vratite se svojim prioritetima.

Isto tako, ako otkrijete da ste Sedmica na Eneagramu, i da je vaš život vođen željom da držite više otvorenih opcija kako ne biste propustili ni jednu uzbudljivu avanturu (tačka Sedam- proždrljivost), ovladavanje sposobnošću fokusiranja na po jednu stvar u jednom trenutku bi bilo veliko olakšanje. Ukoliko ste Sedmica, više izborni pristup životu će vas dovesti do toga da poverujete da niste ograničeni i da upražnjavate dnevnu slobodu izbora. Ta iluzija će se nastaviti sve dok ne dođe vreme kada ćete pokušati da se trajno obavežete, ili pokušate da meditirate sabirajući svoju pažnju u jednu tačku.

Onda će vam doći vaši saveznici. Verna bujica sjajnih planova. Što se više budete trudili da učvrstite svoju pažnju, vaše misli i planovi će biti sve zavodljiviji. Koncept više svesti za vas će biti privlačna opcija sve dok ne otkrijete da ne možete da kontrolišete svoj um. Ako ste Sedmica, međutim, majmunski um će biti vaš lični unutrašnji učitelj. Kada pažnja skoči sa grane na granu, to vam je podsetnik da je nežno vratite pod kontrolu.

Mi na zapadu imamo posebnu teškoću sa konceptom da je naša ličnost ograničenje za naše slobode. Na zapadu smo slobodni da putujemo, slobodni da učimo, slobodni da se penjemo merdevinama uspeha. Doklegod našom pažnjom upravljaju pitanja koja zaokupljaju naš tip, međutim, mi možemo biti sposobni da biramo posao koji ćemo prihvatiti i stil oblačenja, ali će naša pažnja biti zaokupljena pitanjima koja podržavaju ograničenu tačku gledišta.

Veoma je važno u određenom stadijumu samo-spoznavanja pronaći glavnu crtu, što znači glavnu slabost, kao osovinu oko koje se sve okreće. Ona se može pokazati, ali će osoba reći „Svašta, bilo šta ali to ne!“ Ili je nekad toliko očigledna da se ne može poreći, ali uz pomoć amortizera osoba ponovo može da je zaboravi. Poznavao sam ljude koji su nekoliko puta dali ime svojoj glavnoj crti i neko vreme pamtili. Onda sam ih ponovo sreo i oni su zaboravili. Ili su kada su se setili imali jedan izraz lica, a kad su zaboravili imali su drugi izraz lica, i počeli da pričaju kao da o tome nisu ni govorili. Tome se morate sami približiti. Kada to sami osetite, znaćete. Ako vam je samo rečeno, uvek možete da zaboravite.[xviii]

Svi doživljavamo teškoće u opažanju nijansi svoje ličnosti na delu. Često je prijateljima lakše da vide osobine našeg temperamenta nego nama da ih

sami vidimo. Nadimci su često pokazatelj karakteristike, vrsta šifrovanog imena koja je ključ za unutrašnji život osobe.

Motiv uvek pokreće glavna crta. Ona preteže na vagi. Ona je kao skretanje na kuglanju, koje sprečava kuglu da ide pravo. Glavna crta nas uvek tera da skrenemo na stranu. Nastaje iz jednog ili više od sedam smrtnih grehova, ali mahom iz samoljublja i taštine. Osoba to može da otkrije postajući svesnija; a njeno otkrivanje dovodi do porasta svesnosti.[xix]

Strasti

Eneagram identifikuje devet glavnih crta emotivnog života. One se podudaraju sa sedam smrtnih grehova u hrišćanstvu, sa dodatkom prevare i straha na tačkama Tri i Šest. Ove emotivne navike su se razvile tokom pada iz raja u materijalni svet. Takođe ih možemo nazvati strastima emotivne senke koja potiče od potrebe da se nosimo sa ranim životom u porodici.

Ako se dete dobro razvija, onda strasti ispoljavaju umereno, predstavljajući se samo kao sklonosti. Ali, ako je psihološka situacija teška, onda jedno od izdanja senke postaje opsesivna preokupacija; sposobnost za samo-posmatranje slabi i ne možemo da se nateramo da predemo na druge stvari.

STRASTI

Devet LENJOST

POŽUDA Osam

Jedan GNEV

PROŽDRLJIVOST Sedam

Dva GORDOST

STRAH Šest

Tri PREVARA

POHLEPA Pet

Četiri ZAVIST

Iz poglavlja Džona Lilija i Džozefa Harta, Arica Trening: Transpersonalne psihologije, izdavač Charles Tart, Harper&Row, 1975, reprint Psychological Processes, Inc. 1983

Nadamo se da imenovanjem svoje glavne crte možemo da naučimo da posmatramo na koje je načine ova navika stekla kontrolu nad našim životima. Onda naš neurotični ugao pažnje može da se svrsta kao saveznik čije prisustvo čini da patimo i nagoni nas da se setimo šta smo izgubili. Glavna karakteristika je neurotična navika koja je razvijena tokom detinjstva. Ona je takođe lični učitelj, faktor podsećanja koji ima stalno prisustvo u intimi našeg unutrašnjeg života.

(...)